

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.

नविन अभ्यासक्रम जून २००९ पासून

बी. ए. भाग - तीन

विषय - मराठी.

अभ्यास वर्ष २००९-२०१०, २०१०-२०११, २०११-२०१२

परीक्षा - २०१०, २०११, २०१२.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ४ - साहित्यशास्त्र.

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे

- (१) साहित्याच्या सिध्दांताचा विद्यार्थ्यांना परिचय करून देणे.
- (२) साहित्याची प्रयोजने, स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि वेगळेपण विद्यार्थ्यांच्या निदर्शनास आणणे.
- (३) वाङ्मय व्यवहारातील लेखक, कलाकृती व रसिक यांच्या परस्परानुबंधाचा परिचय करून देणे.
- (४) साहित्याविषयी विद्यार्थ्यांची वैचारिक व सौंदर्य विषयक दृष्टी विकसित करणे.
- (५) वाङ्मयीन मूल्ये व अभिरुची यांची ओळख करून देणे.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ४ : साहित्यशास्त्र.

विभाग पहिला

- प्रकरण पहिले : भारतीय काव्यशास्त्राचा स्थूल परिचय -
रस, ध्वनी, वक्रोक्ती, औचित्य आणि अलंकार या सिध्दांतांच्या अनुरोधाने.
- प्रकरण दुसरे : साहित्याची प्रयोजने - प्राचीन आणि आधुनिक
- प्रकरण तिसरे : साहित्याचे स्वरूप -
शास्त्रीय लेखन व साहित्य यातील फरक
साहित्य एक ललित कला
साहित्याचे माध्यम : भाषा
साहित्याचे स्वरूप निश्चित करणारे घटक
(व्यक्तिनिष्ठता, भावनात्मकता, कल्पनारम्यता, वाङ्मय प्रकार विशिष्टता
आणि वैश्वकता)
-

विभाग दुसरा

प्रकरण चौथे	:	वाङ्मय प्रकाराची संकल्पना - (कादंबरी, कथा, नाटक आणि काव्य)
प्रकरण पाचवे	:	वाङ्मयीन अभिरुची
प्रकरण सहावे	:	वाङ्मयीन मूल्ये

संदर्भ ग्रंथ :-

- (१) भारतीय साहित्यशास्त्र - गणेश त्र्यंबक देशपांडे.
- (२) भारतीय साहित्य विचार - प्रा. भालचंद्र खांडेकर, प्रा. लीला गोविलकर.
- (३) अभिनव काव्यप्रकाश - प्रा. रा. श्री. जोग.
- (४) साहित्य विचार - अरविंद वामन कुलकर्णी.
- (५) अभिरुची : ग्रामीण व नागर - संपा. गो. म. कुलकर्णी.
- (६) मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगमावलोकन - प्रा. रा. श्री. जोग.
- (७) साहित्य विचार - दि. के. बेडेकर.
- (८) साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार - (वा. ल. कुलकर्णी गौरव ग्रंथ)
- (९) काव्यशास्त्र प्रदिप - स. रा. गाडगीळ.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ५ : भाषाविज्ञान व व्याकरण.

उद्दिष्ट्ये :-

- भाषा म्हणजे काय याचा परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे.
- दैनंदिन, वाङ्मयीन आणि एकूणच मानवी जीवनातील भाषेचे महत्व समजावून सांगणे.
- भाषेच्या अभ्यास पध्दतीचा परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे.
- अभ्यास पध्दतीचे उपयोजन कसे करावे, हे स्पष्ट करणे.
- मराठी भाषेची ध्वनिव्यवस्था, अर्थव्यवस्था कशी आहे, याचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना करून देणे.
- भाषा कशा बदलत जातात याचा परिचय करून देणे.

- पारंपारिक आणि वर्णनात्मक भाषाविज्ञान यातील फरक समजावून सांगणे.
- भाषा आणि व्याकरण यांच्यातील संबंध स्पष्ट करणे.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ५ : भाषाविज्ञान व व्याकरण.

विभाग पहिला

- (१) भाषेचे स्वरूप आणि लक्षणे.
- भाषेचे स्वरूप
 - भाषिक व भाषेतर संप्रेषण
 - भाषेची लक्षणे
- (२) ऐतिहासिक भाषाशास्त्र
- ऐतिहासिक भाषाशास्त्राचे स्वरूप
 - मराठी भाषेची पूर्वपीठिका
(मराठीच्या उत्पत्तीचा किमान परिचय द्यावा)
- (३) भाषिक परिवर्तन
- ध्वनी / स्वनिम परिवर्तन : कारणे व प्रकार
 - अर्थपरिवर्तन : कारणे व प्रकार
-

विभाग दुसरा

- (४) वर्णनात्मक भाषाविज्ञान
- वर्णनात्मक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप
 - स्वनिमविचार
 - रूपिमविचार

व्याकरण :-

- (५) मराठीची स्वनिम (स्वर व्यंजन) व्यवस्था
- (६) शब्दांच्या जाती

संदर्भ ग्रंथ :-

- १) भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक : संपा. स. गं. मालशे, हेमंत इनामदार, अंजली सोमण.
- २) सुलभ भाषाविज्ञान : द. दि. पुंडे.
- ३) मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : महेंद्र कदम.
- ४) मराठी भाषा : उद्गम आणि विकास : कृ. पां. कुलकर्णी.
- ५) अभिनव भाषाविज्ञान : गं. ना. जोगळेकर.
- ६) भाषाविज्ञान परिचय : सुलक्षणा कुलकर्णी, वसंत कुबेर.
- ७) सुगम मराठी व्याकरण : मो. रा. वाळिंबे.
- ८) मराठी व्याकरण परिचय : डॉ. राजशेखर हिरेमठ.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ६

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स. ११०१ ते इ.स. १८००)

उद्दिष्ट्ये :-

- (१) मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय परंपरेचा व इतिहासाचा परिचय करून देणे.
- (२) या कालखंडातील वाङ्मयनिर्मितीच्या प्रेरणा, प्रवृत्ती व रचना प्रकार यांचा परिचय करून देणे.
- (३) या कालखंडातील वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, प्रमुख संप्रदाय आणि ग्रंथनिर्मिती यांचा अनुबंध स्पष्ट करणे.

विभाग पहिला

प्रकरणे :-

- (१) मराठी साहित्याचा प्रारंभ व आद्यग्रंथ.
 - (२) महानुभावीय वाङ्मय-प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये.
 - (३) संत वाङ्मय प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये - संत ज्ञानेश्वर, संत नामदेव, संतमेळा - जनाबाई, चोखोबा, सावतामाळी, संत एकनाथ, संत तुकाराम, संत रामदास (स्थूल स्वरूपाने).
-

विभाग दुसरा

- (४) पंडिती वाङ्मय प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये - मुक्तेश्वर, रघुनाथ पंडित, वामन पंडित, श्रीधर मोरोपंत.
 - (५) शाहिरी वाङ्मय प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये - अनंत फंदी, परशराम, प्रभाकर, सगनभाऊ, रामजोशी, होनाजीबाळा.
 - (६) बखर वाङ्मय प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये.
 - (७) मध्ययुगीन काळातील अन्य वाङ्मयधारा स्थूल स्वरूपात, नाथ, दत्त, जैन, वीरशैव, नागेश, ख्रिश्चन, मुस्लिम.
-

संदर्भ :-

- १) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १, २ - ल. रा. पांगारकर.
- २) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ ते ४ - डॉ. अ. ना. देशपांडे.
- ३) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप - ह. श्री. शेणोलीकर.
- ४) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - खंड १ ते ३ - म. सा. प. प्रकाशन, पुणे.
- ५) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास - प्र. न. जोशी.
- ६) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - ल. रा. नसिराबादकर.
- ७) प्राचीन मराठी जैन साहित्य - सुभाषचंद्र अक्कोळे.
- ८) संत साहित्य संदर्भकोश - मु. श्री. कानडे.
- ९) प्राचीन मराठीच्या नवधारा - रा. चि. ढेरे.
- १०) मराठी साहित्याचे आदिबंध - उषा देशमुख.
- ११) धर्मसंप्रदाय आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय - र. बा. मंचकर.
- १२) वीरशैव व इतर धर्म आणि समाज - सुर्यकांत घुगरे.
- १३) पाच संप्रदाय - रं. रा. गोसावी.
- १४) वाङ्मय इतिहासाची संकल्पना - द. दि. पुंडे.
- १५) मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - डॉ. विद्यासागर पाटंगणकर, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ७ (अ)

उपयोजित मराठी.

(टीप :- अभ्यासपत्रिका क्रमांक ७ साठी (अ) उपयोजित मराठी आणि (ब) मराठी लोकसाहित्य हे विषय नेमलेले असून त्यापैकी कोणत्याही एका अभ्यासपत्रिकेचा अभ्यास करावयाचा आहे.)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये :-

- (१) जीवनाच्या विविध क्षेत्रात भाषेचा समर्थपणे उपयोग करून संवाद साधण्याचे कौशल्य निर्माण करणे.
- (२) विद्यार्थ्यांमध्ये भाषेच्या व्यावहारिक उपयोजनाची क्षमता विकसित करणे.
- (३) विद्यार्थ्यांमध्ये सर्जनशील ललित लेखनाच्या जाणीवा जागृत करणे.
- (४) विद्यार्थ्यांमध्ये आत्मप्रकटीकरण, अभिव्यक्तीकौशल्ये आणि व्यक्तिमत्त्व विकासाच्या शक्यता निर्माण करणे.
- (५) बदलत्या सामाजिक गरजानुरूप सजग व स्वावलंबी विद्यार्थी घडविणे.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ७

(अ) उपयोजित मराठी :-

विभाग पहिला

- १) पत्रव्यवहार
 १. वैयक्तिक पत्रलेखन.
 २. कार्यालयीन पत्रलेखन
 - (१) आवक - जावक.
 - (२) नोकरीसाठीचा अर्ज नमुना.
 - (३) टिपणी लेखन.
 - (४) कार्यालयाकडून व्यक्तिला जाणारे पत्र.
 - (५) सभेचे इतिवृत्त लेखन.
- २) जाहिरात मसुदा लेखन
 १. वृत्तपत्रीय जाहिरात.
 २. आकाशवाणीवरील जाहिरात.

३. दूरदर्शनवरील जाहिरात.
- ३) वृत्तपत्रीय लेखन
 १. बातमी
 २. जाहीर निवेदन.
 ३. वार्तापत्र लेखन.
 ४. वाचकांचे पत्रव्यवहार.

विभाग दुसरा

- ४) ललित लेखन
 १. रुपरेषा व म्हणीवरुन कथालेखन.
 २. प्रासंगिक विषयावरुन काव्यलेखन.
 ३. अनुभवावरुन ललित गद्यलेखन.
- ५) संपादन आणि परीक्षण
 १. स्मरणिका संपादन.
 २. ग्रंथ परीक्षण.
- ६) वक्तृत्व कौशल्ये : वक्तृत्व : स्वरुप आणि वैशिष्ट्ये
 १. सूत्रसंचालन.
 २. प्रास्ताविक व पाहुण्यांचा परिचय.
 ३. भाषण :-
 - (१) औपचारिक भाषण.
 - (२) व्याख्यान
 ४. आभार प्रदर्शन.

संदर्भ :-

१. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर.
२. व्यावहारिक मराठी - स्नेहल तावरे.
३. सृजनात्मक लेखन - आनंद पाटील.
४. प्रभावी भाषणकला - रविंद्र देसाई.
५. वृत्तपत्रीय संवादाचे स्वरुप - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ.

६. व्यावहारिक मराठी - संपा. कल्याण काळे, द. दि. पुंडे.
७. जाहिरातीचं जग - यशोदा भागवत / मौज प्रकाशन, मुंबई.
८. वक्तृत्व : कला व शास्त्र - जोशी.
९. उपयोजित मराठी - प्रा. शंकरानंद येडले, संस्कार प्रकाशन, लातूर.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ७

(ब) मराठी लोकसाहित्य :-

उद्दिष्टे :-

- १) लोक साहित्याची संकल्पना व स्वरूप यांचा परिचय करून देणे.
- २) मराठी लोकसंस्कृतीची ओळख करून देणे.
- ३) मराठी लोकसाहित्यातील विविध साहित्य प्रकारांचा परिचय करून देणे.
- ४) लोकसाहित्याविषयीची अभिरुची वाढविणे.
- ५) मराठी लोक संस्कृती व लोक साहित्याविषयी सजगता निर्माण करून लोकसाहित्याचे जतन, संवर्धन, अध्ययनाची प्रेरणा जागृत करणे.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ७ ब

मराठी लोकसाहित्य :

विभाग पहिला

- प्रकरण पहिले : लोकसाहित्य संज्ञा, स्वरूप आणि प्रकार.
- प्रकरण दुसरे : मराठी लोकगीते.
- प्रकरण तिसरे : मराठी लोकसंस्कृतीच्या उपासकांची लोकगीते.
- १) गोंधळ
 - २) वाघ्या-मुरळीची गाणी
 - ३) वासुदेवाची गाणी
 - ४) पोतराजाची गाणी
 - ५) धनगरी ओव्या
 - ६) बहुरुपी
-

विभाग दुसरा

- प्रकरण चौथे : मराठी लोककथा.
- १) मराठी दैवतकथा.
 - २) मराठी दंतकथा.
 - ३) मराठी प्राणीकथा
 - ४) व्रत, वैकल्ये कथा
 - ५) हास्यकथा
 - ६) मराठीतील उखाणे व लोक समजूती.
- प्रकरण पाचवे : मराठी लोकसाहित्यातील समाज जीवन :
- धार्मिक समजूती आणि उपासना.
 - लोकसाहित्यातील स्त्री जीवन.
 - लोकसाहित्यातील जीवनशैली.
- प्रकरण सहावे : लोकसाहित्य आणि ललित साहित्य यांचा संबंध.
- लोकसाहित्य आणि ललित साहित्य साम्य आणि भेद.
 - लोकसाहित्य आणि प्राचीन मराठी साहित्य यांचा संबंध.
 - लोकगीते आणि लौकिक गीते.
 - लोकसाहित्य आणि ललित साहित्याची भाषा.

टीप :- पेपर क्र. ७-ब - मराठी लोकसाहित्यमधील प्रकरण तिसरेमधील 'पोतराजाची गाणी व बहुरुपी' हे मुद्दे अभ्यासक्रमातून वगळण्यात यावेत.

संदर्भ ग्रंथ :-

- (१) लोकसाहित्याचे स्वरूप : प्रभाकर मांडे.
 - (२) लोकसाहित्य स्वरूप आणि विवेचन : पुरुषोत्तम कालभूत, विजय प्रकाशन, नागपूर.
 - (३) लोकसाहित्याची रुपरेखा : दुर्गा भागवत.
 - (४) लोकसाहित्य मीमांसा : भाग १ / २ : डॉ. विश्वनाथ शिंदे.
 - (५) लोकसाहित्य उद्गम आणि विकास : डॉ. शरद व्यवहारे.
-

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८ मधील “अ” किंवा “ब” यापैकी कोणतीही एक अभ्यासपत्रिका अभ्यासासाठी निवडावी.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८ (अ) : वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास.

अभ्यासक्रमासाठी नेमलेल्या साहित्यकृती -

विभाग पहिला

(१) व्यक्तिचित्रे : पांढरे केस हिरवी मने / वि. द. घाटे / मौज प्रकाशन, मुंबई.

(२) कादंबरी : बळी / विभावरी शिरुरकर / देशमुख आणि कंपनी / पुणे.

टीप :- अभ्यासपत्रिका क्र. ८-अ मधील वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास व्यक्तिचित्रे : पांढरे केस हिरवी मने - वि. द. घाटे या पुस्तकातील ‘आप्पांची जिद्द’ हे व्यक्तिचित्र अभ्यासक्रमातून वगळावे.

विभाग दुसरा

(३) नाटक : सूर्यास्त / जयवंत दळवी / मॅजेस्टीक प्रकाशन / मुंबई.

(४) कविता :तरीही / अनुराधा पाटील / कुशा प्रकाशन / औरंगाबाद.

संदर्भ ग्रंथ :-

(१) साहित्य अध्यापन आणि प्रकार : वा. ल. कुलकर्णी गौरव ग्रंथ / संपा. : श्री. पु. भागवत / अंजली सोमण.

(२) टीका स्वयंवर / भालचंद्र नेमाडे / साकेत प्रकाशन/ औरंगाबाद.

(३) अनुराधा पाटील यांची कविता / डॉ. दादा गोरे / प्रतिमा प्रकाशन / पुणे.

(४) मराठी कादंबरी : समाजशास्त्रीय समीक्षा / डॉ. रवींद्र ठाकूर / दिलीपराज प्रकाशन पुणे.

(५) धार आणि काठ / नरहर कुरुंदकर / देशमुख प्रकाशन, पुणे.

(६) मराठी कादंबरीचे पहिले शतक / कुसुमावतीबाई देशपांडे / देशमुख प्रकाशन, पुणे.

(७) दिवस असे होते / वि. द. घाटे / मौज प्रकाशन, मुंबई.

(८) जयवंत दळवींची नाटके : एक अंतर्वेध / स्वाती कर्वे / स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८ (ब) : आधुनिक मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह.

अभ्यासक्रमासाठी नेमलेल्या साहित्यकृती -

विभाग पहिला

- (१) ग्रामीण : गावठाण / कृष्णात खोत / मौज प्रकाशन, मुंबई.
- (२) कामगार : नव्या माणसाचे आगमन / नारायण सुर्वे / पॉप्युलर, मुंबई.
- (३) स्त्रीवादी : स्त्री - पुरुष तुलना - ताराबाई शिंदे (वैचारिक).
- (४) दलित : नंतर आलेले लोक / अरुण काळे / लोकवाङ्मयगृह / मुंबई. (कविता संग्रह).

टीप :- पेपर क्र. ८-ब च्या अभ्यासक्रमातील 'आधुनिक मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह'

मधील दलित साहित्यासाठी नेमलेल्या 'नंतर आलेले लोक' - अरुण काळे या

कविता संग्रहातील पुढील कविता अभ्यासक्रमातून वगळण्यात याव्यात.

- १) हिंसेनंतरची हिंसा २) प्रशिक्षितांची कार्यशाळा ३) आम्ही बाराला फाट्यावर मारतो. ४) लहानी बाय : लॉर्जर दॅन लाईफ ५) लर्निंग लायसनवाली फुलपाखरं ६) बार कोडींगवाल्या मुली ७) पाण्यात सर्वच मासे नसतात ८) ह्या हिंसेबद्दल तु काय बोलणारहेस ? ९) शहरातल्या बंद दारासमोर कुत्रंही उभं रहात नाही १०) प्रेताची विल्हेवाट लावणे कठीण ११) कसारा ते कल्याण १२) काळी जादू आणि विश्वचषकाचं झुळूझुळू पाणी १३) रामकिसनची इंग्लिश कुत्री १४) चोखा म्हणे १५) अरुण काळे सोबत शिराळात १६) मल्लि लुटालुटीची झिंग लपालपा

संदर्भ ग्रंथ :-

- (१) ग्रामीण साहित्य आणि संस्कृती / प्रा. मोहन पाटील.
- (२) मराठी ग्रामीण कादंबरी / डॉ. रवींद्र ठाकूर / स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- (३) सर्व सुर्वे / दिगंबर पाध्ये / विजय प्रकाशन, नागपूर.
- (४) स्त्रीवाद सिध्दांत आणि उपयोजन / डॉ. अश्विनी धोंगडे.
- (५) अरुण काळे विशेषांक / नवाक्षर दर्शन / संपा. : प्रवीण बांदेकर, सावंतवाडी.
- (६) स्त्रीवाद : संपादक : सुमती लांडे / शब्दालय, प्रकाशन, श्रीरामपूर.

- (७) स्त्रीवाद भारतीय संदर्भ / शोभा नाईक / लोकवाङ्मयगृह.
 (८) आंबेडकरी साहित्य : यशवंत मनोहर.
 (९) दलित साहित्य उगम आणि विकास / योगेंद्र मेश्राम.
 (१०) स्त्री - पुरुष तुलना (सं.) - विलास खोले.
 (११) दलित साहित्य: प्रवाह आणि प्रकार - डॉ. अविनाश सांगोलेकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
 ६ डिसेंबर २००८.

बी. ए. भाग - तीन : विषय - मराठी

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

		एकूण गुण - १००
प्रश्न १ ला	: वस्तुनिष्ठ प्रश्न	२० गुण
	अ) योग्य पर्याय निवडा - (प्रत्येकी १ गुण)	०४ गुण
	ब) चूक की बरोबर सांगा	०४ गुण
	क) गाळलेल्या जागी योग्य शब्द लिहा	०४ गुण
	ड) जोड्या जुळवा	०४ गुण
	इ) एका वाक्यात उत्तर लिहा	०४ गुण
प्रश्न २ रा	नेमलेल्या अभ्यासक्रमावर अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ रा.	नेमलेल्या अभ्यासक्रमावर अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ था.	नेमलेल्या अभ्यासक्रमावर अंतर्गत विकल्पासह लघुत्तरी प्रश्न	१० गुण
प्रश्न ५ वा.	नेमलेल्या अभ्यासक्रमावर अंतर्गत विकल्पासह लघुत्तरी प्रश्न	१० गुण
प्रश्न ६ वा.	टीपा लिहा. (सहा पैकी कोणत्याही चार) (प्रत्येकी ५ गुण)	२० गुण

(टिप. प्र. ५ वा अभ्यासपत्रिका ८ 'अ' व 'ब' वाङ्मय प्रकार व प्रवाह या संकल्पनेवर आधारित असावा.)